

20. Yüzyıl Almanyası'nda Toplumsal Gerçeklik Bağlamında; Max Beckmann

Senem Yazıcı*

Gönderim Tarihi: 14.12.2020 – Kabul Tarihi: 20.02.2021

Özet

20. yüzyıl endüstri ve sanayi gelişiminin hızla yükselişe geçtiği, bilim ve sanatın yeni kavramlar kazandığı bir dönemdir. Sanayileşme ve teknolojinin hızlı gelişimi toplumdaki bazı normları etkilemesi kaçınılmaz bir gerçekliktir. Toplum kültürünü, ahlakını, insan değerini etkileyen bu gelişimler aynı oranda 20. yüzyıl sanatını da etkilemiştir. Dönemin siyasi kişiliklerinin, ülke çıkarları hakkındaki görüşleri ve politik güç kazanma arzuları, savaflara ve bu bağlamda da toplumda telafisi olmayan yaralara sebep olmuştur. Diğer tüm ülkeler gibi Almanya'nda güç isteği toplumu savaşın zorlu süreçlerine sürüklemiştir. Savaşların, toplumsal yıkımların olduğu dönemde Almanya'da yaşayan Max Beckmann tüm bu süreçlere tanıklık etmiş önemli sanatçılardan biridir. Bu makalenin amacı Almanya'da yaşanan siyasi-politik olayların, topluma olan etkisini Max Beckmann'ın eserleri üzerinden incelemektir. Bu bağlamda araştırma kapsamında kaynak tarama yöntemi kullanılarak, 20. yy Almanya'sında toplum ve siyasal ortam incelenmiştir. Bununla birlikte tarihi olguların ışığında, sanatsal estetik yansımalar irdelenip sunulmuştur. Araştırma sonucu olarak Max Beckmann'ın toplumsal gerçekliği metaforik dil kullanarak ve dışavurumcu bir üslupla yansıttığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplum, Toplumsal Gerçeklik, 20.yüzyılda Almanya, Max Beckmann

* Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Yüksek Lisans Öğrencisi
s.senemyazici@gmail.com – ORCID NO: 0000-0003-2886-6490

In 20th Century German In The Context of Social Realism; Max Beckmann

Senem Yazıcı

Sending Date: 14.12.2021 – Acceptance Date: 20.02.2021

Abstract

20th century can be mentioned as the century of industrial developments grew fast and new concepts for science and art. The fast improvements in the area of industry and technology affected some of the society's norms with no doubt. These developments which affected society's culture, moral, values, also affected the art of the 20th century. Irreparable wounds occurred in the community because of the political figures' opinions about the benefits of their countries and the desire for expanding their political power at that time period. Like the other countries, Germany also dragged its people to the war, because of the power desire. Max Beckmann was one of the most important artists who witnessed these battles, destructions, community's fall apart while he was living in Germany. The aim of this article is to examine the effects of the political-political events in Germany on society through Max Beckmann's works. In this context, the society and the political environment in 20th century Germany were examined by using the method of scanning resources within the scope of the research. In addition, artistic aesthetic reflections were examined and presented in the light of historical facts. As a result of the research, it was observed that Max Beckmann reflected social realism using metaphorical language and an expressionist style.

Keywords: Community, Society, Common Reality, Germany of 20th century, Max Beckmann

Giriş

Çağlar boyunca sanat, toplumun değişim ve gelişmesiyle aynı oranda ilerlemiştir. Sanat'ın ilk izlerini gösteren mağara resimlerini incelediğimizde de o döneme ait kabilelerin, yaşamlarına dair ipuçları alabilmekteyiz. 16. yüzyılda Hristiyanlığın yükseldiği dönemde yine topluma inanç aşılacak ve hristiyanlığı yaymak için dini konulu eserler üretilmiştir. Bu bağlamda baktığımız zaman sanat ve toplum arasında ayrılmaz bir bağ olduğunu söylemek mümkündür.

Sanatçıların eser üretimlerini irdelediğimiz zaman en yaygın olarak, toplumsal olgulardan, dini veya somut dünya olguları gibi konular üzerinde duyduklarını söyleyebiliriz. Bu olgular çerçevesinde sanatçılar, kendi duyarlılıklarıyla, olaylara farkındalık sağlamak veya olayların farklı açılarını yansıtmayı amaçlamışlardır. 18. ve 19. yüzyılın başlarına kadar sanat yalnızca belli bir sosyal kesime hitap etmekteydi. Bu sosyal kesim toplumun burjuva sınıfıydı ve sanat eserleri bir bakıma onların arzu ve isteklerine göre üretilmekteydi. Aynı zamanda bu dönemde akademik sanat eğitimi, klasik sanat olarak adlandırığımız eğitim anlayışına sahipti. Akademilerin ve sanatçıların bir zanaat ürünü gibi üretilen ve burjuva kesimine hitap eden sanat, Sanayi Devrimi sonrası kaliteli zanaatkarlığın tüm geleceğini yıkmaya başlamıştı (Gombrich, 2007: 499). Dönemin sanatçılarından biri olan Gustave Courbet sanatın, çağdaş dünya olgularını yansıtmaya gerektiğine inanarak sanatın toplumun bir parçası olmayışını sorgulamış ve 1850 yılında kaleme aldığı "Gerçekçilik Manifestosu"nda idealini, "Yaşayan sanat yapmak... Hedefim

budur!" şeklinde yansıtmıştır. (Antmen, 2008 : 12-13) Courbet "Taş Kıranlar" eserinde tarlada çalışan emek işçilerini ele alarak burjuvanın gösterişli hayatını simgelemek yerine toplumun asıl gerçekliğini yansıtmak istemiştir (Görsel 1).



Görsel 1: Gustave Courbet, *Taş Kıranlar*, 1849, 159x259cm

Courbet gündelik yaşantıdan sahnelerde hiçbir idealizasyona gitmeden, duygusal yoğunluğu barındırmadan üretmiştir ancak buna rağmen yinede eleştirel bir dille aktarmıştır. Yine aynı dönemin sanatçılarından Jean- François Millet Courbetteki gerçekçiliğin aksine eserlerinde yoğun bir duygusallığı tercih etmiştir. Millet toplumun bir bölümünü simgeleyen kent dışındaki yaşamın görüntülerini betimlerken dingin bir anlatım dili seçmiştir. Sanatçı "Hasatçılar" eserinde ideal bir kır manzarası görmüyoruz, onun aksine renkler ve kompozisyon açısından oldukça dingin ve duygusal ağırlığı yoğun bir biçimde görebilmekteyiz (Görsel 2).



Görsel 2: Jean-François Millet, *Hasatçılar*, 1857, Orsay Müzesi, Paris

19. yüzyıl sanatının değişiminde, sanayi devrimi oldukça etkili olmuştur. Sanayi devrimi ile beraberinde gelişen kapitalizm sistemi, kentlerde ve toplumlarda büyük değişime yol açmıştır. Yeni çağın yeni teknolojileri, buharlı tren, sinema, röntgen, radyo, ev aletleri ile bireylerin yaşamları oldukça kolaylaşmaya başlamıştır. Ancak bu gibi teknolojik gelişmeler, insanlar üzerinde pozitif bir etki oluşturduğu gibi negatif bir etkide oluşturmuştur. Kapitalist sistemin yükselmesiyle işçi sınıfının daha çok yoksullaşması kaçınılmaz bir son olmuştur. Bu dönemde ünlü filozof Karl Marx'ın "*Kapital*" adlı eserinde, modernleşen toplumda ekonomik sistemin, işçi sınıfına yapmış olduğu haksızlıkları, üst sınıf ve alt sınıf arasındaki uçurumu paylaşarak, toplumdaki bu dengesizliği insanların ve sanatçıların sorgulamasında önemli bir adım olmuştur. 20. yüzyılın başlarında yaklaşan I. Dünya Savaşı, insanlık için makineleşmenin en kötü yanlarını gösterecekti. Siyasi güç hırslarıyla başlayan savaş, tüm toplumlarda sanıldığından daha büyük bir darbe ve yıkım yaratmıştır. Toplum büyük ve yıkıcı olan bu savaşın izlerini sarmaya çalışırken

Almanya'da yükselen güç Adolf Hitler dünyayı ikinci bir savaşa sürüklemiştir. O dönemde Almanya'da yaşayan birçok sanatçı gibi Max Beckmann'da savaşın tüm kötü yanlarına maruz kalmıştır ve eserlerinde savaşı, şiddeti ve toplumun bireysel olarak yabancılaşmasını yansıtmaya çalışmıştır. Max Beckmann'ın eserlerinde toplumsal gerçekliğin yansımalarını incelemek için öncelikle dönemin Alman toplumunu ve savaşın yaratmış olduğu etkileri incelemek yerinde olacaktır.

1. 20. Yüzyıl Almanya'sında Toplumsal ve Siyasal Ortam

Sanayi devrimi ile beraberinde hız kazanan makineleşme, 20. yüzyıla gelindiğinde ekonomi, sosyal yaşam ve politik ilişkileri doğrudan etkilemeye başladığını net bir biçimde göstermiştir. Makineleşmenin artışı insan gücünün azalmasına, daha verimli bir çalışma ortamı oluştururken, aynı oranda bireyin kendi doğasından uzaklaşmasında sağlamıştır. Doğada var olan birey, kendi inançları ve kendi düzeni içerisinde yaşarken makineleşmeyle beraber inançları, kültürleri ve yaşam düzenleri gün ve gün değişmeye başlamıştır. Bu değişimin temelinde oluşan olgu, kapitalist sistemin getirdiği olan çıkar ilişkisidir. Kapitalizmin var olması dünyada mülk sahibi ve işçi sınıfı olmak üzere iki ayrı sınıf oluşturmaktadır. Zenginliğin ve otoritenin sahibi olan mülk sahibi aslında kazanmış olduğu tüm varlığını işçiye borçludur ancak kapitalist sistemde bu pek de mümkün değildir. Bu bağlamda kapitalist sistemde eşit hakların var olduğunu söyleyemeyiz. Doğada yaşayan birey, yemek, giyecek ve barınma gibi temel ihti-

yaçlarını kendi için çalışıp elde ederken, kapitalist sistemde başkaları için çalışıyor, meta üretiyor, kendi emeğini satıp daha yoksul bir hayat sürdürmeye devam etmektedir. Bu olgu bireyin yaşamını, inançlarını değiştirmeye yönelmektedir ve bireyde kendi çıkarlarını düşünen bir öz haline geldiğinde toplum yaşamının bütünlüğü bozulmaktadır. Meta değerinin yükselmesi insan değerlerinin düşmesi demektir. “Kapitalist üretim sistemi insanlar arası ilişkileride şeyler arası ilişkilere dönüştürmektedir ve bu durumu toplum değerlerine doğal insan formuna uygun değildir”(Tolan, 1980: 148). Kapitalist sistem, insan ilişkileri üzerinde oluşturduğu negatif etkinin yanı sıra ülkeler arasında da bir kaos durumu oluşturacaktı. Büyük ülkelerin, küçük ülkeler üzerinde kurmak istedikleri sömürü sistemi, kapitalizmin insanlar üzerinde kurduğu sömürü sistemine benzerlik göstermektedir. Ancak ülkeler arası rekabetin sonucu daha kanlı bitmiştir. Avrupa devletleri 1870’den 1907’ye kadar birbirleri arasında kurduğu antlaşmalar ile iki büyük blok oluşturmuştur. Alman İmparatorluğu’nun Rusya ile yapmış olduğu antlaşmadan sonra Avusturya ve İtalya ile ittifak kurması, Almanya’yı Avrupa üzerinde üstünlük kurmasını kesin hale getirmiştir. Yapılan bu antlaşmalar ve ülkeler arası oluşan bloklaşma I. Dünya Savaşı’nın çıkmasının önemli sebeplerinden birini temsil etmektedir (Armaoğlu, 2017: 24). Teknolojinin gelişmesi, ağır silahlanma, kimyasal gazların kullanımı, savaşın yıkımını daha güçlü hale getirmiştir. Teknolojinin gelişmesinin en kötü sonuçlarından biri olan I.Dünya Savaşı insanlığı yakıp kül eden ve savaş sonrasında büyük izler bırakan bir savaş olmuştur. Her ülkede

olduğu gibi Alman toplumunun bir kesimi de savaşı destekliyordu aynı zamanda Almanya’da yaşayan bazı sanatçıların savaşa olan bakış açısı savaşın kendi eserleri için yeni bir deneyim olacağını onları geliştireceği yönündeydi. O dönemde savaşa katılan Alman sanatçı Otto Dix “gerçeği seven bir kişi olarak her şeyi görmeliydim. Kendim için hayatın bütün derinliklerine dalmalıyım. Bu yüzden savaşa katıldım, bu yüzden ilk saflarda gönüllü olarak çarpıştım” sözlerini paylaşmıştır (Akt. Zencirli, 2012: 32). Savaşa katılan sanatçı yaşamış olduğu travmatik deneyimleri tüm çıplaklığı ile betimleyici bir baskı serisi üretmiştir. Gravür serisinin *The Wounded Soldier* (Yaralı Adam) adlı çalışması yere düşmüş bir askerin yaşadığı acı sanatçının bunu betimlerken başvurduğu deformasyon bu olguyu daha güçlü kılmaktadır (Görsel 3). Savaşı destekleyen Alman toplumu, savaş esnasında ekonomik zorluklar, kıtlık ve hastalıklarla karşılaşınca milliyetçi duyguları yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. I. Dünya Savaşı sonlarına doğru ağır şartlar altında yaşamını sürdürmeye çalışan toplum, kendilerini savaş ve tüm bu zorluklar içerisinde bırakan monarşi rejimini sorumlu görmüş ve başkaldırıda bulunmuşlardır. Cephede hem düşmanlara karşı mücadele veren Almanya iç savaşa doğru adım adım ilerlemekteydi. Hükümete karşı görüşlü olan kişilerin çıkarmış olduğu ayaklanmalarda yüz binlerde kişi hayatını kaybetmekte ve Alman toplumu günden güne daha da güçsüzleşmiştir.



Görsel 3: Otto Dix, *The Wounded Soldier (Yaralı Asker)*, 1924, Galerie Nierendorf, German

Cephede düşmanlara karşı mücadele veren Almanya aynı zamanda, iç savaşa doğru adım adım ilerlemektedir. Hükümete karşı görüşlü olan kişilerin çıkarmış olduğu ayaklanmalarda yüz binlerde kişi hayatını kaybetmiş ve Alman toplumu günden güne daha da güçsüzleşmiştir. 1918 yılının Kasım ayında çıkan sosyalist ayaklanma ile monarşik sistem yıkılmış ve Weimar Cumhuriyeti kurulmuştur. Bunun beraberinde I.Dünya Savaşı sona ermiştir (Armaoğlu, 2017: 79). Savaşı kaybeden Almanya yeni yönetim biçimi ile savaşın izlerini silmeye çalışmıştır. Weimar anayasası ile demokratik bir düzene kavuşan Almanya Versay Antlaşması ile ağır şartlara mahkum edilmiştir. Almanya'ya empoze edilen bu antlaşma, Almanya'yı sıkı sıkıya bağlayan, güçsüzleştiren bir antlaşma olmuştur (Armaoğlu, 2017: 84). Savaş sonrası hükümetin tüm çabalarına rağmen toplum işsizlik ve yoksulluk, açlık ve hastalık gibi büyük acılar çekmektedir. Versay Antlaşması gereği büyük tazminat ödemeye mecbur bırakılan Alman hükümeti bu olgularla baş edemiyor ve toplum günden güne dahada yoksullaşıyordu. Bu şartları kabul edemeyen milliyetçi düşünceye sahip radikal par-

tiler hükümetin yönetim biçimine karşı toplumda ayaklandırmalar çıkartıyorlardı. Bu partilerin en belirginini Adolf Hitler'in başkanlığını yaptığı Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'di. Özellikle 1929 dünya ekonomik buhranı, Almanya'yı büyük ölçüde etkilemişti ve bu durum aslında Nazi Partisinin önünü açmıştı (Armaoğlu, 2017: 124). Toplumu zor şartlara mahkum eden hükümete karşı gelen Hitler, toplumun desteğini alması kaçınılmaz bir gerçekliği göstermektedir ve sonuç olarak Hitler 1933 yılında toplumun büyük desteğini alarak Almanya'nın başına geçmiştir. Radikal bir duruş sergileyen Hitler halkın milliyetçilik duygularına hitap ederek toplumun hegemonyasını yüceltmış ve toplum ikinci bir savaşa hazırlıklı hale getirilmiştir. Hitlerin yapmış olduğu toplum üzerindeki propagandalar adete hazırlanmış bir tiyatro gibidir. Üstün ırk bilinciyle hareket eden Hitler Alman ırkının tüm ırklardan üstün olduğu düşüncesini halka aşılarmıştır. Hitlerin bu duruşunun arkasında yahudi düşmanlığı yatmaktadır. Arı ırk bilinciyle hareket eden Hitler binlerce yahudinin ölümüne sebep olmuştur ancak tüm bu caniliğinin yanında Alman halkı tarafından adete kurtarıcı olarak görülmüştür. Artık toplumun gerçekliği değişmişti tüm bu makineleşme, kapitalizm ve milliyetçilik insan algısını değiştirmiş ve insan değerlerinin yitirilmesine sebep olmuştu. Hitler Almanya'yı II. Dünya Savaşına sürüklerken onu destekleyen halk savaşın getirileriyle yine büyük kayıplar yaşamışlardır.

20. yüzyıl Almanya'sında böyle bir siyasi ve toplumsal hareketlilik hakimken sanatın kendi içerisinde kayıtsız kalması beklenemezdi. İki dünya savaşı, makineleşme, ekonomik buhran,

hastalıklar ve çaresizlikler, toplum içerisindeki normları değiştirmiş ve insan değeri üzerinde değişiklikler yaşatmıştır. Bu gibi olgular sanatçılar üzerinde de büyük etkiler bırakarak, sanatı, toplumu ve tüm gerçeklikleri sorgulamaya yöneltmiştir.

2. Toplumsal Gerçekçilik Bağlamında Max Beckmann

Toplumların siyasal ve teknolojik gelişmelerin meydana getirdiği değişimler doğrudan toplum içerisinde yaşayan sanatçıları etkilemektedir. Max Beckmann I. ve II. Dünya Savaşı arasında kalmış toplumun acı gerçeklerini deneyimlemiş sanatçılardan biri olmuştur. Beckmann yaşamış olduğu tüm savaş travmalarını ve dönemin Alman toplumunun gelmiş olduğu kaotik durumu alegorik bir dil kullanarak eserlerine yansıtmaya çalışmıştır.

1884 yılında Leipzig’de doğan Max Beckmann 1900’de Weimar Akademisi’nde sanat eğitimi almaya başlamıştır. Ancak sanatçı, kendisini sanat alanında geliştirme arzusuyla 1903 yılında Akademi’yi bırakıp Paris’e gitmiştir. Paris’teki eğitiminde sanatçı Empresyonist’leri keşfetmiş, ve Cezanne’nin eserlerinden oldukça etkilenmiştir. 1904 yılında Berlin’e dönen sanatçı figür ağırlıklı işler üretmeye başlamıştır. Richard’a göre “Beckmann o dönemde eserlerini üretirken kullanmış olduğu yöntemlerin “nesnelerin ruhunu açıklamaya” yeterli olmadığını düşünmekteydi.” (1984: 39) Buna bağlı olarak sanatçı o dönemde yaşanmış büyük seyahat gemisi olan Titanik’in batışını gazete haberlerinde görmüş ve yaşanan bu olayı resmetmiştir. Ancak

1912 yılında yapmış olduğu “Sinking of the Titanic” (Titanik Batıyor) eseri yaşanan olayı betimlemekte eksik ve başarısız olduğu düşünülmüş ve büyük eleştirilere maruz kalmıştır (Görsel 4).



Görsel 4: Max Beckmann, Sinking of the Titanic (Titanik Batıyor), 1912, Tuval Üzerine Yağlıboya, 278x330 cm, Saint Louis Sanat Müzesi, Washington.

Hayatta kalma mücadelesini ve kaosu resmeden sanatçı bu denli bir kazanın dehşetini yeterince yansıtamadığı düşüncesiyle yaklaşan I. Dünya Savaşı’nı kaçınılmaz bir deneyim olarak görmüştür. Beckmann savaşın ona katacağı deneyimi ve savaşa katılma arzusunu şu sözlerle beyan etmiştir; “Resim yapabilmek için yolum dünyanın bütün lağımlarından, tüm alçaklıklardan ve kutsallığın çiğnendiği yerlerden geçmeliydi. Bunu yapmak zorundaydım” (Wolf, 2004: 28). Beckmann savaş hem iyi bir deneyim olarak görmüş hem de zayıflamış Alman kültürünü yenileyecek ve Alman toplumunu yüceltecek bir olay olarak görmüştür. 1914’te Sanat ve Sanatçılar dergisinin editörü Karl Scheffler savaşa giden sanatçılar için görüşlerini şu şekilde yazmıştır;

“...Savaş yetenekli sanatçılar için bir okul olmalıdır... Çatışmalarla yıkılmış doğanın resimsel zenginliği ve savaşın korkutucu güzelliği savaşan sanatçıları büyüleyecektir... Savaşın sanatımıza önemli bir katkıda bulunacağı kesindir.” (Ulay, 1984).

Max Beckmann'da Scheffler'in paylaştığı gibi savaşa karşı olan olumlu bakış açısıyla 1914 yılında orduya katılmıştır. Sağlık görevlisi olarak katıldığı savaşta sanatçının ilk deneyimleri heyecan verici olarak görmekteydi ancak savaşın ilerleyen günlerinde fikirleri değişecekti. Parçalanmış cesetler, cepheden yaralı bir şekilde dönen askerler ve tüm bunların acımasızca gerçekleşmesi sanatçıyı ruhsal bir bunalıma sürüklemişti. Sanatçı yaşadığı travmalardan dolayı ülkesine geri gönderilmiştir.(Richard, 1984: 39-41). Bu bağlamda Beckmann'ın 1915-22 yılları arasında yapmış olduğu eserlerinde korkuyu, dar sahneleri ve sadizmi vurgulamasını, savaşın getirmiş olduğu şiddet ve ruhsal çöküntüsünün bir göstergesi olarak nitelendirebiliriz. Sanatçıyı yalnızca savaşta yaşamış olduğu deneyimlerin yanı sıra dönemin Alman toplumunda bireylerde varolan nihilizm oldukça etkilemekteydi. Yeni buluşlar, makineleşmenin hızlı artışının insan hayatındaki rolünün büyük ölçüde olması toplumun gerçekliğini etkilediği oranda sanat alanında da gerçekliği simgeleyen biçimler değişecektir. Beckmann bu olgular çerçevesinde sanatında yeni biçimler yaratmayı arzulamıştır. Keskin ve deforme edilmiş figürler, daha soğuk ve kendi öz rengine indirgenmiş renkler kullanarak yaşamış olduğu tüm duygu yoğunluğunu eserlerine aktarmaya çalışmıştır.

Max Beckmann'ın 1918-1919 yılları arasında yaptığı “Night” (Gece) eseri 1918 Kasım Devrimi ve 1919 Mart greviyle beraber toplumda yaşatılan işkence, toplu katliamlar ve eziyeti yansıtmaktadır (Bilgili, 2012: 73). Sanatçının dar bir perspektife birçok figür yerleştirerek klostrofobik bir etki yaratması dikkat çekmektedir. Deforme edilmiş figürler, keskin zemin çizgileri, tavandaki tahta krizlerin yaratmış olduğu baskı tamamıyla bir kaos anını ve şiddeti betimlemektedir. Sanatçı'nın kullanmış olduğu soğuk renkler savaşın ve dönemin soğukluğunu yansıtmaktadır (Görsel 5).



Görsel 5: Max Beckmann, *Night (Gece)*, 1918-19, Tuval Üzerine Yağlıboya, 133x154 cm, Nordrhein Sanat Galerisi, Düsseldorf.

Eseri incelediğimiz zaman sanatçının resimde gelenekselleşmiş sembolleri kullanarak, metafor yarattığını söyleyebiliriz. Örneğin tablonun ön kısmında bulunan mum, Ortaçağ resim sanatında dini bir simge olarak resmedilmektedir. Beckmann yere düşmüş mum ile aydınlatmak istediği bir olayı vurguluyor olabilir ancak sönmüş mum olması kargaşa içerisinde aydınla-

tılmak istenen olayın engellendiğini de yansıtmak istemiş olabilir. Sanatçı'nın tabloya vermiş olduğu "Gece" ismi aynı zamanda karanlığın söylemidir. Birçok gerçeği vurgulamak isteyen sanatçı olayları yansıtırken yine metaforik bir dil kullanarak tabloya Gece ismini vermiştir. Eser 3 kişilik bir ailenin, üç kişi tarafından evin bir odasına kapatılmış ve yaşanan eziyeti sahneliyordur. Sol tarafta bulunan erkek figürünün arkasında duran kişi tarafından boğulmaktadır. Diğer taraftan ise ağızda pipo olan ve siyasi bir ilişkisi simgeleyen erkek figür asılan erkeğin sol kolunu kırmaktadır. Resmin önünde yer alan yarı çıplak olan figürün tecavüze uğradığı düşünülmektedir. Sağ taraftaki çocuk pencereyi kapatmaya çalışan diğer siyasi kişiliğe tutunarak odadaki vahşeti izlemek zorunda bırakılmıştır. Resmin en arkasında duran kadın ise döneme ait bir kesimi yansıtmaktadır. Bu kesim herşeyi gören, ancak olaylarla ilişkisi olmayan burjuva kesimidir (Uysal, 2007: 706). Siyasi güçlerin veya karşıt görüşlü insanların birey üzerinde yaratmış olduğu kontrolsüz gücü betimleyen "Gece" eseri, dönemin bireyin çaresizliğini ve sadizmini bizlere yansıtmaktadır. Beckmann ile aynı dönemi paylaşmış daha çok Dadaizm akımında anılan George Grosz "Pillars of Society" (Toplumun Temel Direkleri) eseri toplumu buhrana sürükleyen siyasi karakterlerini eleştiren önemli eserlerdendir (Görsel 6).

"Grosz 1926'da yaptığı bu eser Almanya'daki gerici güçlerin portresidir. Hitler'lerin Nasyonal İşçi Partisi üyelerinden sağcı gazeteci ve hizmete amade papazdan imparatorluğun kolluk kuvvetlerine kadar herkes burada toplanmıştır." (Krausse, 2005, s.100).

Sanatçının bu eserindeki eleştirisi, gerçekliğe ilişkin sorgulama ve topluma yapılan manipülasyonların irdelenmesidir. Grosz'da toplumun yabancılaşmasını ve buhranını siyasi temellere dayandırmıştır ancak Beckmann'ının "Gece" eserindeki gibi toplumun bireylerini değil yalnızca siyasi kişilikleri eleştirmeyi tercih etmiştir.



Görsel 6: George Grosz, *The Pillars of Society* (Toplumun Temel Direkleri), 1926 Tuval Üzerine Yağlıboya

Savaşlar ve siyasi görüş ayrılıkları doğrudan toplumun kolektif bilincinin yitirilmesine ve bi-

reyin yabancılaşmasına yol açmaktadır. Beckmann, yapmış olduğu bu eseriyle bireyin yabancılaşmasını açık bir şekilde vurgulamaktadır. Sanatçının dönemin toplumunu betimleyen bir diğer eseri "Family Picture" (Aile Tablosu)'dur (Görsel 7).



Görsel 7: Max Beckmann, *Family Picture (Aile Tablosu)*, 1920, Tuval Üzerine Yağlıboya, 65,1x100,9 cm, Modern Sanat Müzesi, NewYork

Esere ilk bakışta yalın anlatımlı sakin ve dingin bir resim olmak gözüksede içerisinde olağanüstü bir gerilimi anlatacak teknik mevcuttur. Resimde bulunan deforme edilmiş figürler nasıl bir ortamda olduklarının farkında olmasının yanı sıra aldırıışsız bir sessizlik içindedirler. Sanatçının odaya yerleştirmiş olduğu tavan resimleri ve belirli objelerin çarpık yerleşimi odada bulunan bireylerin neredeyse hareketlerini kısıtlayacak ve rahatsızlık verecek şekilde kurgulamıştır. Her nesnenin tehlikeli bir biçimde yerleştirilmesi, bireylerin kendilerini bekleyen fiziki rahatsızlıklarını simgelemektedir. Ancak bireylerin ortamdaki kaotik duruma aldırıışsızlığı onların ruhsal çöküntülerini de vurgulamaktadır. Her biri birbirinden kopmuş bir şekilde resmedilen aile, toplumun yabancılaşmış insanını gözler önüne sermektedir. "Beckmann'ın bu gibi kompozis-

yon kurgusunun kaynağı büyük olasılıkla Gotik Alman resminin kurguladığı biçimsiz formlardan gelmektedir." (Lynton, 1982: 191) . 1920'lerin sonlarına doğru Almanya ekonomik buhrana sürüklenirken Beckmann eserlerinde mitolojik konulara ağırlık vermeye başladı. Almanya'da sağ görüşlü partilerin yükselişe geçtiği 1930'da sanatçı bu yükselişin Alman toplumunu uçuruma sürekleyeceğini ön görmekteydi. Sanatçının 1932-33 yıllarında yapmış olduğu "Departure" (Ayrılış) eseri Adolf Hitlerin iktidara geçmesiyle aynı döneme denk gelmektedir. Sanatçı topluma yönelik kaygılarını mitolojik etkilerle ele aldığı güçlü bir eserdir (Görsel 8).



Görsel 8: Max Beckmann, *Departure (Ayrılış)*, 1932-33, Sağ ve Sol Panel: 215,3 x 99,7cm, Merkez Panel: 215,3x115,2cm , Modern Sanat Müzesi, NewYork

Üç ayrı panelden oluşan eserin merkez panelinde kırmızı, sarı, mavi renkleri hakimdir bu durum sağ ve sol panellerin renk armonisiyle tezatlık göstermektedir. Sanatçı merkez panelde diğer panellerin sıkışık ve kaotik atmosferine göre daha açık bir anlatım yaratmıştır. Döneme nazaran iyimser bir anlatıma sahip olan orta panel mitolojik bir hikaye olan Kharon'un kayığıyla bir seyahat anlatısı bulunmaktadır. Sanatçının bu resimde anlatmak istediğini resmin

yarı realistik, yarı metaforik diline, yoğunlaşarak anlayabiliriz. (Lynton, 1982: 192). Sol panelde ise dönemin Nazi yönetimini eleştirdiğini söyleyebiliriz. Panelin genelinde işkenceye maruz kalan bireyler dönemin toplumunu niteler biçimdedir bu olguda Nazi yönetiminin totaliter rejimine dayanmaktadır. Sanatçının eserlerinde sıkça başvurduğu metaforik anlatım biçimi bu eserinde de karşımıza çıkmaktadır. Sol panelin merkezinde yer alan meyve tabağı iyimser bir umudu simgeleyerek kötü algı yaratan atmosferi kırmak istemiştir. Resmin sağ panelinde ise Hitlerin başa geçtiği dönemde halkın içine düştüğü umutsuzluğu anlattığı düşünülmektedir. Sanatçının bu eserini Alfred Barr “modern ruhun, çağdaş dünya acılarının içinden geçerek onu görkemle aşmasının bir metaforu” olarak tanımlamıştır (Lynton, 1982: 191). Beckmann’ın eserlerinde yaratmış olduğu imgeler, savaşlar, siyasi problemler ve teknolojik gelişmeler gibi dış etkenlerin toplum üzerinde oluşturduğu kültürel yozlaşmanın ve psikolojik travmaların yansımalarıdır.

Alman toplumunun gerçekçiliğini, şiddet ve korku içerisinde geçen dönemini kendine özgü anlatım biçimiyle bizlere yansıtmaya çalışan Beckmann Nazi yönetimi başa geçtikten sonra Amerika’ya gitmiştir. Modern sanat anlayışını desteklemeyen Hitler 1937 yılında Otto Dix , George Grosz, Ernst Ludwig Kirchner, Max Beckmann ve birçok modern sanatçının eserlerinden oluşan “Dejenere Sanat” adı altında bir sergi düzenlemiştir. Bu serginin amacı topluma modern sanat üzerine kötü bir algı yaratmaktır. Sergide bulunan birkaç eser günümüze kalmış olsada bir çoğu Nazi yönetimi tarafından yakılmıştır.

Sonuç

20. yüzyılda endüstrileşme ve makineleşmenin hızlı artışı, bireylerin yaşamlarını doğrudan etkilemiştir. Teknolojinin gelişmesiyle insan ilişkilerinin şeyler arası ilişkilere dönüşmüştür. İnsani ilişkilerin çoğunu artık maddi güç, çıkar ve rekabet yerini almıştır. Kapitalizmin doğurmuş olduğu bu rekabete ülkelerin katılması, I. Dünya Savaşı gibi önemli olaylara sebep olmuştur. Bu olgular çerçevesinde sanatçılarındaki toplumu ve sanatın niteliğini sorgulaması kaçılmaz olmuştur. I. Dünya Savaşı sonrası Alman toplumunda yaşanan kültürel değer ve birey değerinin yitirilişine kayıtsız kalamayan Max Beckmann, dönemin siyasi olaylarını toplumsal bağlam içerisinde, estetik kaygıları hiçe sayarak yansıtmaya çalışmıştır. Neredeyse hayatının büyük bir bölümünü şiddetin ve karmaşanın hakim olduğu dönemde geçiren Beckmann toplumun travmalarını metaforik bir dille yansıtmaya çalışmıştır. Sanatçının “Gece” eserinde kullanmış olduğu sönmüş mum, “Aile Tablosu” eserindeki kargaşanın içerisinde sakince oturan bireyler , sanatçının toplumda yaşanan olayları yansıtmak için kullandığı önemli metaforlardandır. Topluma ait derin kaygılarını ve umutlarını yansıtmakta oldukça başarılı olan Beckmann’ın eserleri aynı zamanda dönemin toplumunu da belgeler niteliktedir. Max Beckmann’nın üretmiş olduğu eserleri, toplumsal olguların sanat anlayışına olan etkilerini yansıtmaları bakımından sanat tarihinde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Kaynakça

- Antmen, A. (2008). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. 2. Baskı, İst-tanbul: Sel Yayıncılık
- Armaoğlu, F. (2017). 20.yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995. İstanbul: Alkım Yayınları
- Bilgili, M.(2012). Dışavurumcu Resimde Modern İnsanın Yabancılaşması İnsan Doğası, Yabancılaşma ve Adalet Üzerine Pro-metheus İmgeleri. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üni./ Sosyal Bilimler Ent., Çanakkale.
- Zencirli Erivan, D. (2012), Otto Dix ve "Der Krieg" Gravür Serisi. Sanat Dergisi, Sayı 22, Cilt 0, s.31-40
- Gombrich E. H. (2007). Sanatın Öyküsü, 5. Baskı. Çev. Erol Erduran ve Ömer Erduran. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Krausse, A.C. (2005). Rönesans'tan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü. Çev. Dilek Zaptçioğlu. Almanya: Literatür Yayıncılık.
- Lynton, N. (1982). Modern Sanatın Öyküsü Çev. Cevat Çapan, Sadi Öziş . İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tolan, B.(1980). Çağdaş Toplumun Bunalım., Ankara: A.İ.T.İ.A.
- Ulay, F. (1984). Max Beckmann, elde edilme tarihi: 14 Mart, 2020, <http://sanatokuma.blogspot.com/p/beckman.html>
- Uysal, A. (2007). Araştırmacı Sanat Eleştirisi Yöntemine Göre Max Beckmann'ın Gece Adlı Eserinin Analizi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt:5, Sayı:4, s. 701, 715.
- Richard, L. (1984). Ekspresyonizm sanat ansiklopedisi. Çev. B.Madra, S. Gürsoy, İ. Usmanbaş. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Wolf, N.(2004), Expressionism, Germany: Taschen.

Görsel Kaynakça

- Görsel 1:** <https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-c/courbet-gustave/gustave-courbet-tas-kiranlar-4791/> - 28.05.2020
- Görsel 2:** <https://www.sanatabasla.com/2012/11/toplayicilar-the-gleaners-millet/> - 28.05.2020
- Görsel 3:** <https://www.artic.edu/artworks/152875/wounded-soldier-autumn-1916-bapaume-from-war> - 29.05.2020
- Görsel 4:** <https://www.slam.org/collection/objects/13427/> - 15.03.2020
- Görsel 5:** [https://en.wikipedia.org/wiki/The_Night_\(painting\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Night_(painting)) - 15.03.2020
- Görsel 6:** <https://www.art-for-a-change.com/Express/ex10.htm> - 31.05.2020
- Görsel 7:** https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-429_role-1_sov_page-94.html - 15.03.2020
- Görsel 8:** <https://www.moma.org/collection/works/78367> - 15.03.2020